

Paul
Auster

V krajině
posledních
věcí

PROSTOR

Paul Auster
V krajině posledních věcí

PROSTOR

Paul Auster
V krajině posledních věcí

přeložil Jan Jirák

PROSTOR | PRAHA | 2014

Copyright © by Paul Auster 1987
Czech edition © PROSTOR, 2014
Translation © Jan Jiráček, 2014

ISBN 978-80-7260-302-2

Siri Hustvedtové

*Docela nedávno, když jsem prošel branou snů,
navštívil jsem na zemi místo, kde leží slavné město Zmaru.*

NATHANIEL HAWTHORNE

Tyhle věci jsou poslední, psala. Jedna po druhé mizí a nikdy se nevrátí. Můžu ti vyprávět o těch, které jsem viděla a které už tu nejsou, ale pochybuj, že na to zbude čas. Všechno se teď odehrává nějak moc rychle a já nestačím držet krok.

Nečekám, že to pochopíš. Sama jsi nic z toho neviděla a představit si to nedokážeš, i kdyby ses snažila sebevíc. Jsou to poslední věci. Takový dům tu jeden den je a další den je pryč. Ulice, po které jsi včera šla, dneska už není. Dokonce i počasí se v jednom kuse mění. Po slunečném dni další den prouší, jeden den sněží a další den padne mlha, nejdřív je horko, pak zase zima, jednou fouká vítr, pak je bezvětří, byla vlezlá zima a dnes, uprostřed zimy, je najednou světlem provoněné odpoledne, teplé tak, že člověku stačí svetr. Když žiješ v tomhle městě, naučíš se, že nic není jisté. Na okamžik zavřeš oči, pak se rozhlídneš, a věci, co tam před chvilkou ještě byly, jsou pryč. Nic tu nemá trvání, víš, dokonce ani myšlenky v tobě nevydrží. A nemůžeš ztrácet čas tím, že po nich budeš pátrat. Jakmile jsou pryč, je po všem.

Takhle já žiju, pokračoval její dopis. Moc nejím. Jen tolik, abych zvládla příští krok, víc ne. Někdy jsem strašlivě unavená. Mám pocit, že ten příští krok už neudělám. Ale nakonec to zvládnu. Občas je to na draka, ale pořád ještě funguju. Měla bys vidět, jak dobře funguju.

Ulice města jsou všude kolem a každá je jiná. Položím jednu nohu před druhou a pak tu druhou nohu

před první a potom jen doufám, že se mi to celé podaří zopakovat. O nic víc nejde. Musíš pochopit, jak na tom teď jsem. Jsem v pohybu. Dýchám takový vzduch, jaký tu mám. Jím co nejmiň. Ať si říká, kdo chce co chce, jediná věc, na které záleží, je udržet se na nohou.

Vzpomeň si, cos mi říkala, než jsem odjela. William zmizel, prohlásila jsi, a ať ho budeš hledat sebevíc, nikdy ho nenajdeš. To jsou tvoje slova. A já na to odpověděla, že je mi fuk, co říkáš, že brášku najdu. A pak jsem nasedla na tu šílenou loď a nechala tě tam. Jak už je to dlouho? Nevzpomenou si. Roky a roky, řekla bych. Ale jen to tak odhaduju. Je mi to fuk. Ztratila jsem představu o světě a s tím už nikdo nic nenadělá.

Jisté je jen tohle. Nebýt toho, že mám hlad, nedokázala bych jít dál. Musíš se naučit vyjít s málem, co nejlíp to jde. Když miň chceš, miň ti stačí, a čím miň potřebuješ, tím líp přežíváš. Tohle s člověkem udělá město. Vyžene z tebe všechny myšlenky. Přinutí tě, abys chtěla žít, a současně se tě snaží připravit o život. Před tímhle není úniku. Buď to zvládneš, nebo ne. A když ano, nemůžeš si být jista, že se ti to podaří i příště. A když to nezvládneš, žádné příště nebude.

Ani nevím, proč ti to tak najednou píšu. Abych byla upřímná, od chvíle, co jsem tady, jsem si na tebe sotva vzpomněla. Teď, po té dlouhé době, najednou cítím, že potřebuju něco říct, a když to rychle nenapíšu, hlava se mi rozskočí. Je mi fuk, jestli to budeš číst. Je mi dokonce fuk, jestli ti to pošlu - pokud by něco takového šlo vůbec udělat. Možná jde jen o jediné. Píšu to, protože ty nic nevíš. Protože jsi daleko ode mne a nemáš o ničem ani páru.

Lidi jsou tu tak vyzábblí, psala, že je občas odfoukne vítr. Větry jsou tu děsivé, vřdycky udeří od řeky a skučí ti v uších, pořád člověkem cloumají sem a tam a vhnějí mu papíry a odpadky do cesty. Je docela běžné, že ti nejhíbenější se pohybují po dvou nebo po třech, někdy celé rodiny, svázaní k sobě provazy a řetězy, aby byli proti poryvům větru stabilnější. Jiní se radši úplně přestanou pohybovat a krčí se ve dveřích a výklencích, dokud není obloha úplně čistá a nebezpečí zcela nepomine. Je lepší tiše čekat někde v koutě, myslí si, než aby to s člověkem praštilo o kameny. V omezování jídla je totiž možné se vypracovat natolik, že nakonec už člověk nemusí jíst vůbec nic.

Pro ty, co s hladem bojují, je to ale ještě horší. Když člověk příliš myslí na jídlo, nekouká z toho nic jiného než trable. Někteří lidé jsou tím přímo posedlí, prostě se nedokážou smířit s realitou. Bez ustání se potloukají po ulicích, přehrabují odpadky, aby našli něco k snědku, a strašlivě riskují kvůli sebemenšímu soustu. Je jedno, kolik se jim toho podaří najít, protože toho nikdy nebude dost. Jedí, ale nikdy se nenasytí, zakusují se do jídla se zvířecím chvatem, hubenými prstíky je trhají, jejich přežvykující čelisti se nikdy nezastaví. Většina jim toho sklouzne po bradě a to, co se jim podaří polknout, zpravidla po pár minutách vyzvracejí. Je to pomalá smrt, jako by jídlo bylo oheň, šílenství, které je spaluje zevnitř. Myslí si, že jedí, aby zůstali naživu, ale skončí tak, že se sami stanou potravou.

Jak se ukazuje, jídlo je složitá záležitost, a pokud se člověk nenaučí smířit se s tím, jak se věci mají, nikdy nebude mít sám před sebou klid. Nedostatek potravy

je tu běžný a jídlo, které ti dnes přineslo potěšení, velmi pravděpodobně zítra už neseženeš. Asi nejbezpečnější, nejspolehlivější místa, kde se dá nakupovat, jsou městské tržnice, ale tam jsou vysoké ceny a výběr mizerný. Jednou nemají nic jiného než ředkvičky, podruhé zase jen okoralý čokoládový dort. Měnit takhle rychle a drasticky jídelníček, to může mít na žaludek hodně špatný vliv. Městské tržnice mají ale tu výhodu, že je hlídá policie, takže člověk alespoň ví, že to, co si koupí, skončí v jeho žaludku, a ne v břiše někoho jiného. Na ulicích je krádeň jídla tak běžná, že už to nikdo ani nepovažuje za zločin. Navíc jsou městské trhy jediným místem, kde zákon dovoluje jídlo nabízet. Po městě je spousta soukromých prodavačů potravin, ale jejich zboží jim můžou kdykoliv zabavit. A ti, co si můžou dovolit uplatit policii, aby mohli dál obchodovat, musí počítat s neustálou hrozbou, že na ně zaútočí zloději. Ti navíc okrádají i zákazníky soukromých tržnic, statistiky dokázaly, že každý druhý nákup končí loupeží. Takže podle mě nestojí za to tak strašně riskovat kvůli pomíjivé radosti z pomeranče nebo požitku z vařené šunky. Jenže lidé jsou nenasytní: hlad je prokletí, které přichází každý den, a žaludek je bezedná jáma, díra veliká jako celý svět. Soukromým obchodníkům se proto přes všechny obtíže dobře točí kšefty, přesouvají se z jednoho místa na druhé, neustále jsou v pohybu, někde se na hodinku či dvě vynoří a pak zase zmizí z dohledu. Před jednou věcí tě ale musím varovat. Když už ti nezbude než pořídit si jídlo v soukromé tržnici, určitě se vyhni odpadlíkům, protože ti v podvádění neznají míru a jsou mezi nimi takoví, co ti prodají úplně cokoliv, jen aby na tom něco

trhli: vajíčka a pomeranče naplněné pilinami, láhve s močí předstírající, že je to pivo. Kdepak, není nic, co by tihle lidé neudělali, a čím dřív ti to dojde, tím líp na tom budeš.

Když takhle kráčíš po ulicích, pokračovala v psaní, musíš si pamatovat, že můžeš vždycky udělat jen jeden krok. Jinak nevyhnutelně upadneš. Musíš mít neustále otevřené oči a dívat se nahoru, dolů, dopředu i za sebe, hlídat si, jestli nejde někdo jiný, dávat si pozor na nepředvídatelné věci. Srážka s někým jiným může mít fatální následky. Dva lidé se srazí a vzápětí se začnou bít pěstmi. Nebo pro změnu upadnou na zem a vůbec se nepokusí vstát. Dřív či později totiž přijde chvíle, kdy už se prostě nepokusíš vstát. Tělo tě bolí, víš, a nedá se proti tomu nic dělat. A tady je to mnohem horší než kdekoliv jinde.

Zvláštní problém představují sutiny. Musíš se naučit zvládat neviditelné průrvy, nečekané hromady kamení, mělké vyježděné koleje, abys nezakopla nebo si neublížila. A pak jsou tu místa, kde se vybírá výpalné, takové celnice, ty jsou ze všeho nejhorší, to musíš být pořádně mazaná, aby ses jim vyhnula. Když se někde zřítí baráky nebo nahromadí odpadky, vyrostou uprostřed ulice obrovské kupy a zablokují všechny přístupové cesty. Lidé staví tyhle barikády ze všeho, co mají po ruce, pak na ně vylezou s holemi, puškami nebo cihlami a vyhlížejí z těch hradeb případné kolemjdoucí. Mají ulici pod kontrolou. Když chceš projít okolo, musíš dát strážcům všechno, o co si řeknou. Někdy jsou to peníze. Někdy je to jídlo. Někdy sex. Bití je tu na denním pořádku a čas od času člověk slyší i o vraždě.

Nové celnice vyrůstají, staré mizí. Člověk nikdy neví, kterou ulicí se vydat a které se vyhnout. Město tě kousek po kousku obírá o jistotu. Žádná cesta není jistá jednou provždy a přežít můžeš, jen když se dokážeš bez čehokoliv obejít. Člověk musí být schopný okamžitě, bez přemýšlení, pustit to, co zrovna drží, a dát se na ústup. Nakonec je to to jediné, na čem opravdu záleží. Z toho taky plyne, že se musíš naučit vnímat náznaky. Když nepomůžou oči, může se někdy hodit nos. Já už mám dost nepřírozeně vyvinutý čich. Přes všechny vedlejší účinky - náhlé mdloby, závratě, strach, který se mě zmocní, když se mi do těla opře náhlý poryv větru - mě čich chrání při zahýbání za roh, a to je snad nejnebezpečnější ze všeho. Celnice totiž vydávají zvláštní pach, který se naučíš rozeznávat, dokonce i na velkou vzdálenost. Hromady jsou navršené z kamení, cementu a dřeva a obsahují taky odpadky a kousky omítky, a slunce se pak do té skládky opírá, takže to všechno čpí a mokvá, déšť pracuje na omítce, ta se drolí a rozpouští, což taky vydává speciální odér, a když se to všechno spojí a působí na to střídavě vysychání a vlhko, celnice začne vydávat zvláštní zápach. Člověk si nesmí na nic zvyknout. Zvyky zabíjejí. I kdyby to člověk viděl stokrát, musí ke všemu přistupovat, jako by to nikdy předtím neviděl. Ať je to pokolikáté chceš, vždycky to musí být poprvé. Je to skoro nemožné, to je mi jasné, přesto je tohle základní pravidlo.

Člověk by řekl, že to dřív či později musí všechno skončit. Věci se rozpadají a mizí a nikdo nedělá nic nového. Lidé umírají a děti se nerodí. Nevzpomínám si, že bych za všechny ty roky, co tu žiju, viděla jediné

novorozeně. A přesto se pokaždé objeví noví lidé, kteří nahradí ty, co zmizeli. Valí se sem z venkova a vzdálených měst a tlačí před sebou vozíky vysoko naložené majetkem, s prskáním přijíždějí rozvrzanými autáky a všichni mají hlad, všem chybí domov. Dokud se ne naučí, jak to tady ve městě chodí, jsou z nich snadné oběti. Mnoho z nich stačí přijít o peníze hned první den po příjezdu. Někteří zaplatí za byt, který neexistuje, jiní se nechají přemluvit, aby zaplatili provizi za zprostředkování zaměstnání, na které nikdy nedojde, další utratí úspory za nákup jídla, z něhož se vyklube jen pomalovaná lepenka. A to jsou jen ty nejobyčejnější triky. Vím o chlápku, který si vydělává na živobytí tím, že stojí před starou radnicí a požaduje peníze po každém nově příchozím, co se podívá nahoru na věžní hodiny. Pokud dojde ke sporu, nastoupí jeho pomocník, který se tváří jako ňouma, sehraje etudu, v níž se podívá na hodiny a zaplatí, aby si cizinec myslel, že je to běžná praxe. Děsivé není to, že takoví podvodníci existují, ale to, že je tak snadné připravit lidi o peníze.

Těm, kteří mají kde bydlet, zase v jednom kuse hrozí nebezpečí, že o bydlení přijdou. Většina domů nikomu nepatří, a tak tu člověk nemá práva, jaká by měl, kdyby byl opravdovým nájemníkem; nemáš žádnou smlouvu, žádnou právní oporu, která by tě ochránila, když se do tebe někdo naveze. Nežřídka se tu stává, že lidi násilím vystěhují z jejich bytu a vyhodí je na ulici. Nějaká banda s puškami a pálkami na tebe vtrhne a oznámí ti, že máš vypadnout - tak co ti zbývá, když víš, že je nedokážeš přeprat? Říká se tomu nabourání do domu a ve městě bys našla jen málo lidí, kteří tímhle způsobem nikdy v životě nepřišli o domov.

Když máš kliku a tahle svérázná forma vyhnání se ti vyhne, padneš za oběť samozvaným majitelům domů. To jsou vyděrači, kteří terorizují snad každou čtvrt' ve městě a nutí lidi, aby jim platili za ochranu jen proto, aby směli dál zůstat ve svých bytech. Prohlásí, že jim barák patří, obyvatele oklamou a téměř nikdy nenarazí na odpor.

Ovšem pro ty, co žádný domov nemají, je situace ještě svízelnější. Nic takového jako nabídka volných pronájmů tu neexistuje. A přesto se realitkám docela daří. Každý den jim vycházejí v novinách inzeráty, v nichž nabízejí falešné byty, aby přilákali lidi do svých kanceláří, a tam od nich vybírají poplatky. Nejedna člověk už jim naletěl, a přece se pořád najde spousta lidí ochotných vydat poslední peníz a uvěřit takovým prázdným slibům. Brzy ráno přicházejí před kanceláře a trpělivě tam čekají ve frontě, někdy celé hodiny, jen aby si mohli na deset minut sednout s realitním makléřem a podívat se na fotky domů v ulicích lemovaných stromy, na pohodlné pokoje, na byty vybavené koberci a měkkými koženými křesly - na poklidné výjevy vyvolávající představu vůně kávy linoucí se z kuchyně, páry stoupající z plné vany, jasných barev květin stojících v květináčích na parapetu. A všem je zřejmě jedno, že tyhle obrázky byly pořízeny před více než deseti lety.

Spousta z nás se zase začala chovat jako děti. Abys mi rozuměla, ne že bychom se o to museli nějak snažit nebo že by si to někdo doopravdy uvědomoval. Jenže když se ztratí veškerá naděje, když člověk zjistí, že se musí vzdát i naděje na to, že by nějaká naděje ještě existovala, začne mít sklon zaplňovat ta prázdná místa sněním, dětskými představami a výmysly, jen aby

vůbec mohl jít dál. I pro ty nejtvrďší náтуры je těžké tomu odolat. Lidé bez okolků či varování najednou přestanou dělat to, co zrovna dělají, posadí se a začnou si vyprávět o touhách, které se v nich nahromadily. Jedním z nejoblíbenějších témat je pochopitelně jídlo. Často člověk zaslechne skupinku lidí, kteří si s puntičkářskou přesností vyprávějí o jídle, začnou s polívkou, přejdou k předkrmům a pomalu se propracovávají k zákuskům, zaobírají se každou přísadou a kořením, nejrůznějšími chutěmi a vůněmi, soustředěně probírají tu způsoby přípravy, tu zase to, jak jídlo ve výsledku působí od prvního náznaku chuti na jazyku k postupně sílícímu pocitu klidu a míru, když sousta putují hrdlem dolů a dostávají se do žaludku. Tyhle hovory někdy trvají celé hodiny a mají přesně stanovený průběh. Nikdy se například nesmíš začít smát a nikdy nesmíš hladu dovolit, aby tě přemohl. Žádná vzplanutí, žádné neuvážené vzdechy. Ty vedou k slzám, a nic nezkaží hovory o jídle rychleji než pláč. Jestli to má dopadnout dobře, musíš nechat mozek, aby naskočil na slova, která vycházejí z úst ostatních. Pokud tě slova dokážou pohltnout, zvládneš zapomenout na hlad a vstoupit do něčeho, čemu lidé říkají „oblast posilujícího vytržení“. Někteří lidé dokonce tvrdí, že ty hovory o jídle mají i nějakou výživnou hodnotu – argumentují pořádným soustředěním a odpovídající touhou uvěřit slovům, která účastníci pronášejí.

Tohle všechno patří do jazyka přeludů. V tomhle jazyce se dá mluvit o spoustě dalších věcí. Většinou to začne tím, že někdo řekne: Tak bych si přál. Přát si pak může úplně cokoliv, pokud to bude něco, co se nemůže stát. Tak bych si přál, aby slunce nikdy

nezapadlo. Tak bych si přál, aby mi v kapsách rostly peníze. Tak bych si přál, aby tohle město bylo zase jako za starých časů. Určitě ti už došlo, jak to funguje. Absurdní a dětinské věci, bezvýznamné a neskutečné. Obecně se tu lidé drží přesvědčení, že ať to vypadalo včera sebehůř, rozhodně to bylo lepší než dneska. A to, co bylo před dvěma dny, bylo lepší, než to, co bylo včera. Čím dál jdeš do minulosti, tím krásnějším a lákavějším se svět stává. Když se ráno vytrhneš ze spánku, musíš čelit něčemu, co je pokaždé horší než to, co tu bylo o den dřív, ale když se bavíš o světě, který tu byl, než jsi šla spát, můžeš snadno sama sebe přesvědčit, že dnešek je prostě jen další přelud, o nic skutečnější či neskutečnější než vzpomínky na všechny ostatní dny, které si člověk nese v sobě.

Rozumím tomu, proč lidé tuhle hru hrají, ale mě samotnou nepřitahuje. Odmítám tím jazykem přeludů mluvit, a když slyším, že se jím někdo jiný baví, jdu pryč nebo si přitisknu ruce na uši. Ano, hodně jsem se změnila. Určitě si vzpomínáš, jaká jsem byla hravá holčička. Nikdy ses nemohla nabažit mých povídaček o světech, které jsem si vymýšlela, abych si měla kde hrát. Hrad, odkud není návratu, Země smutku, Hvozd zapomenutých slov. Vzpomínáš si na ně? Tak strašně ráda jsem ti ty výmysly vyprávěla, snažila se, abys těm povídačkám věřila, a sledovala, jak se najednou tváříš vážně, když tě vedu od jedné fantastické scény ke druhé. Pak jsem ti řekla, že jsem si to celé vymyslela, a tys začala brečet. Myslím, že jsem tyhle tvoje slzy milovala stejně jako tvůj úsměv. Ano, nejspíš jsem byla trochu zlomyslná, dokonce už tehdy, když jsem nosila dětské šatičky, do nichž mě navlékala matka, a měla ta

hubená, strupovitá kolena a malou holčičí prcinu bez chlupů. Ale tys mě milovala, vid'?' Milovala jsi mě, až jsi z toho byla šílená.

Jenže teď jsem věčnost sama a všechno mám jaksepatří spočítané. Nechci být jako ostatní. Vidím, co s nimi ty představy dělají, a nechci dopustit, aby se to stalo i mně. Lidé s přeludy vždycky umírají ve spánku. Tak měsíc dva courají kolem s podivným úsměvem ve tváři a kolem nich se vznáší podivný nádech odlišnosti, jako by se už začínali ztrácet. Příznaky jsou nepřehlédnutelné, dokonce už při prvních náznacích: lehký ruměnc na tvářích, oči najednou o něco větší než obvykle, jejich pohyb tuhne, hnilobný pach vychází z dolní části těla. Je to asi krásná smrt. To jsem ochotná jim přiznat. Občas jim to dokonce závidím. Ale nakonec se k tomu sama neumím přimět. A nepřipustím to. Budu se držet, dokud to půjde, i kdyby mě to mělo zabít.

Jiné způsoby umírání jsou dramatičtější. Tak jsou tu například Běžci, sekta lidí, kteří běží ulicemi co nejrychleji, mávají kolem sebe divoce rukama a ječí, seč jim síly stačí. Povětšinou se pohybují v tlupách: šest, deset, někdy i dvacet se jich společně řítí ulicí, neuhnou před ničím, co se jim postaví do cesty, běží a běží, až nakonec padnou vysílením. Jde o to, umřít co nejrychleji, uhnat se do té míry, že to srdce prostě nevydrží. Běžci říkají, že nikdo nemá dost odvahy, aby to udělal sám. Když ale běží spolu, každý člen je strháván ostatními, povzbuzován ječením, vybičováván do zběsilosti tím nepolevujícím trestáním sebe samého. Je v tom kus ironie. Aby člověk mohl sám sebe zabít,

musí se nejdřív vypracovat v dobrého běžce. Jinak nebude mít dost sil, aby se vypjal k dostatečnému výkonu. A tak Běžci procházejí náročnou přípravou, aby dosáhli svého, a když náhodou na cestě k cíli upadnou, dokážou se okamžitě zvednout a pokračovat. Řekla bych, že je to určitý druh náboženství. Ve městě mají několik úřadoven – v každém z devíti sčítacích okrsků jednu –, a když chceš, aby tě tam přijali, musíš podstoupit řadu náročných zkoušek: zadržovat dech pod vodou, postit se, držet ruku nad plamenem svíčky, sedm dní na nikoho nepromluvit. A pokud tě přijmou, musíš se podřídit pravidlům skupiny. To představuje šest až dvanáct měsíců společného života, přísnou životosprávu s cvičením a tréninkem a postupné snižování přídelů jídla. Ve chvíli, kdy je takový člen připraven vyrazit na svůj běh smrti, je nejsilnější a současně i nejméně zesláblý. Tahle kombinace vede k žádoucímu výsledku. A tak ráno určeného dne vyrazíš se svými společníky a běžíš, dokud neopustíš vlastní tělo, běžíš a ječíš, až se odpoutáš od svého těla. Tvoje duše se nakonec osvobodí, tělo padne k zemi – a je po tobě. Běžci inzerují, že jejich metoda vykazuje více než devadesátiprocentní úspěšnost – což znamená, že skoro nikdo nemusel vyrazit na běh smrti podruhé.

Běžnější jsou osamělá úmrtí. Ale i ta se změnila v jakýsi veřejný rituál. Lidé šplhají na nejvyšší místa s jediným cílem – aby skočili dolů. Říká se tomu „poslední skok“ a musím přiznat, že pohled na takový skok člověka něčím zasáhne, něčím, co jako kdyby v tobě otevřelo úplně nový svět svobody: Vidiš tělo balancující na okraji střechy, pak vždycky přijde kratičký okamžik zaváhání, jako by si člověk chtěl vychutnat

těch posledních pár vteřin, v tu chvíli ti tvůj vlastní život stáhne hrdlo, a pak, nečekaně (protože nikdy nevíš, kdy ta chvíle nastane), se tělo vrhne do vzduchu a snáší se dolů na ulici. Žasla bys nad nadšením, které projevuje shromážděný dav; kdybys slyšela ten frenetický jásot a viděla to vzrušení. Jako by krutost a krása toho představení vyrvala lidi z jejich životů a dovolila jim zapomenout na ubohost jejich vlastních existencí. Poslední skok je něco, čemu každý rozumí a co odpovídá niternému přání všech lidí tady: umřít vmžiku, zrušit se v jediné kratičké a slavné chvíli. Někdy si říkám, že smrt je to jediné, co jsme tu schopni opravdu prožívat. Je to naše forma umění, jediný způsob, jak dokážeme vyjádřit sami sebe.

I tak je tu pořád dost lidí, kteří se o sebe dokážou postarat. Protože i smrt se stává zdrojem obživy. Když máš někde tolik lidí, kteří přemítají, jak to celé skončit, a zvažují nejrůznější způsoby, jak opustit tenhle svět, je to něco, z čeho se dá vytřískat majlant, to si umíš představit. Mazaný člověk dokáže ze smrti druhých docela dobře žít. Protože ne každý má odvalu Běžců nebo Skokanů a hodně lidí potřebuje s tímhle rozhodnutím trochu pomoci. Základní podmínkou pro poskytnutí takové služby přirozeně je, že na to člověk má, a tak si jen hrstka bohatých lidí může něco takového dovolit. Přesto se téhle branži docela daří, zvláště na klinikách eutanazie. Celá záležitost má několik podob, záleží na tom, kolik za to můžeš utratit. Nejjednodušší a nejlevnější způsob trvá tak hodinku až dvě a v reklamách je označován jako Cesta zpátky. Zapíšeš se na kliniku, v recepci si zaplatíš lístek a pak tě odvedou do pokojíčku s čerstvě povlečenou postelí.

Asistent tě strčí do postele, píchne ti injekci, načež usneš a už se nikdy neprobudíš. O stupínek dražší je Kouzelná cesta, která trvá jeden až tři dny. Ta se skládá ze série injekcí podávaných v pravidelných intervalech, které zákazníka uvedou do euforického stavu bezstarostnosti a štěstí, po němž dostane poslední, smrtelnou dávku. Pak se tu nabízí Pouť plná potěšení, která může trvat až dva týdny. Zákazníkům nabídnou blahobytný život, starají se tam o ně způsobem, který se dá srovnat s nádherou starých luxusních hotelů. Mají tam jídla složená z mnoha chodů, vína, zábavu, dokonce i bordel, který slouží potřebám mužů i žen. Tohle už přijde na hezké peníze, ale pro některé lidi představuje možnost užít si trochu života, byť jen chvíli, neodolatelné pokušení.

Vlastní smrt se ale dá koupit i jinde než na klinikách eutanazie. Máme tu popravčí kluby - ty jsou stále oblíbenější. Když někdo chce umřít, ale bojí se vzít osud do svých rukou, stane se za poměrně nízký poplatek členem popravčího klubu ve svém okrsku. Načež je určen jeden popravčí, aby ho zabil. Pro zákazníka zůstanou okolnosti a provedení jeho úmrtí tajemstvím: datum, místo, způsob, který bude použit, totožnost kata. V jistém smyslu život běží dál jako předtím. Smrt postává někde na obzoru jako naprosto jistý výsledek, leč se zcela nepředvídatelným průběhem. Místo stárnutí, nemoci či nehody se člen klubu popravčích může těšit na rychlou a násilnou smrt v nepříliš vzdálené budoucnosti: kulku do mozku, nůž do zad, pár rukou kolem krku uprostřed noci. Podle mě to nakonec vede k tomu, že je člověk ještě ostražitější. Smrt přestane být něčím abstraktním a stane se reálnou možností,

která člověka pronásleduje v každém okamžiku života. A tak ti, kteří jsou určeni k popravě, neupadají do pasivity tváří v tvář nevyhnutelnému osudu, ale mají naopak sklon být víc ve střehu, jednat odhodlaněji, víc si uvědomovat vlastní život – jako by se v nich nějak proměnilo chápání světa. Mnozí z nich si to ve skutečnosti rozmyslí a rozhodnou se dál žít. Jenže to je dost složitá záležitost. Jakmile člověk jednou vstoupí do popravčího klubu, nemůže vystoupit. Na druhé straně, když se mu podaří vlastního kata zabít, může se ze svého závazku vyvázat – a pokud se k tomu rozhodne, může se sám nechat najmout jako kat. Tohle je riziko katovské profese a důvod, proč jsou kati tak dobře placeni. Stává se velmi zřídka, že by byl kat zabit, protože má podstatně víc zkušeností než jeho oběť, ale někdy se to přihodí. Mezi chudými, hlavně mezi chudými mladíky, je hodně těch, kteří šetří měsíce nebo i roky, jen aby mohli vstoupit do popravčího klubu. Jde jim o to, aby se pak mohli nechat najmout jako kati – a tím si pomohli k lepšímu životu. Jen málo z nich uspěje. Kdybych ti měla vyprávět o osudech některých takových mladíků, týden bys z toho nespala.

Tohle všechno vede ke spoustě praktických problémů. Například: co s mrtvolami. Tady lidé neumírají jako za starých časů, kdy naposledy vydechli v posteli nebo čisté svatyni nemocničního pokoje – tady se umírá tam, kde to na člověka přijde, a to bývá nejčastěji přímo na ulici. Teď nemluvím jen o Běžcích, Skokanech a členech popravčích klubů (protože ti představují pouhý zlomek), ale o velké části obyvatel. Nejméně polovina zdejších lidí jsou bezdomovci a nemají vůbec kam jít. Proto leží mrtvolky všude, kam se podíváš – na

chodníku, ve vchodech, přímo na ulici. Nechtěj po mně, abych ti popisovala podrobnosti. Úplně mi stačí, že to musím napsat takhle - i to je příliš. Ať si o tom myslíš, co chceš, ve skutečnosti nejde o nedostatek soucitu. Nic se v člověku nezlomí tak snadno jako srdce.

Těla jsou většinou nahá. Sběrači odpadků šmejdí v jednom kuse po ulicích a nikdy netrvá dlouho, než z mrtvého člověka stáhnou všechno, co mu patřilo. Ze všeho nejdřív jdou po botách, protože po těch je velká šháňka a je moc těžké je získat. Pak přilákají jejich pozornost kapsy, ale nakonec obvykle vezmou zavděk čímkoliv, oblečením a vším, co v něm je. Nakonec přijde na řadu chlápek se sekáčky a kleštěmi, který z úst vyrve zlato. A protože před tímhle osudem není úniku, spousta rodin obere mrtvolu radši sama, jelikož nechce nic přenechávat cizím lidem. Někdy za tím stojí touha zachovat milované bytosti alespoň trochu důstojnosti. Jindy je to prostě jen projev sobectví. Ale možná, že to nakonec vůbec tak složité není. Protože když tě zlato z manželovy pusy může živit celý měsíc, kdo si troufne říct, že není správné mu ho vytrhnout? S takovým jednáním je těžké se smířit, já vím, jenže když tu chce člověk přežít, musí být schopný vykašlat se na zásady.

Každé ráno vysílá město nákladáky, aby mrtvolu posbíraly. To je klíčová role vlády a na ni vynakládá víc peněz než na cokoli jiného. Na okrajích města jsou kolem dokola krematoria - takzvaná transformační centra - a z nich se ve dne v noci valí k nebi kouř. Jenže když jsou teď ulice v tak špatném stavu a některé samá suť, daří se tenhle úkol naplňovat stále

hůř. Muži musí kolikrát nákladňák zastavit a pokračovat s odklizením pěšky, což práci výrazně zpomaluje. Nádvkem se vozy každou chvíli porouchají a čas od času se na odklížeče vrhnou čumilové. Házet kameny na odklížeče mrtvol je mezi bezdomovci dost běžné povyražení. Přestože jsou tihle pracovníci ozbrojení a ví se o nich, že neváhají samopal obrátit proti davu, někteří vrhači kamenů jsou velmi hbití a taktikou „hod' a uteč“ dokážou odklízečí práce úplně zastavit. Do útoků je nežene nějaký zásadní motiv. Všechno to vyvěrá z hněvu, lítosti a nudy, a protože uklízeči jsou jediní oficiální zástupci města, kteří se kdy objevili v ulicích, stávají se příhodným terčem. Dalo by se možná říct, že ty kameny vyjadřují znechucení, jež cítí zdejší lidé kvůli chování magistrátu, protože ten pro ně nehne prstem, dokud nejsou po smrti. Ale to by asi bylo přehnané. Ty kameny jsou výrazem toho, jak jsou lidé nešťastní, nic víc. Protože ve městě vlastně vůbec žádná politika neexistuje. Na to jsou lidé příliš hladoví, nepřičetní a mezi sebou příliš rozhádaní.

Převoz sem trval deset dní a byla jsem jedinou cestující. Ale to už víš. Setkala ses s kapitánem a posádkou a viděla jsi mou kajutu, takže není třeba se tím dál zabývat. Celých deset dní jsem se dívala na vodu a nebe, takže knížku jsem ani pořádně neotevřela. Do města jsme dorazili v noci a teprve tehdy jsem začala trochu panikařit. Břeh byl úplně černý, nikde ani světýlko a působilo to dojmem, že vstupujeme do nějakého neviditelného světa, někam, kde žijí pouze slepci. Měla jsem však u sebe adresu Williamovy kanceláře a to mě trochu uklidňovalo. Teď se tam prostě vydáš, myslela

jsem si, a všechno ostatní už se poddá. Nakonec jsem ze všeho nejvíc měla dobrý pocit, že se mi podaří zachytit Williamovu stopu. Ale nenapadlo mě, že tam ta ulice vůbec nebude. Ne že by kancelář byla prázdná nebo budova opuštěná. Žádná ulice tam nebyla, ani žádná budova, prostě nic: jen kameny a suť všude kolem na míle daleko.

Později jsem se dověděla, že to bylo ve třetí sčítací zóně, téměř rok předtím, než tam vypukla nějaká epidemie. Vedení města tam dorazilo, nechalo celou čtvrť obehnat zdmí a všechno vypálit do základů. Alespoň tak se to říkalo. Naučila jsem nebrat moc vážně tyhle věci, které kolem sebe slyším. Ne že by ti lidi záměrně lhali, to ne, ale pokud jde o minulost, tak pravda nějak příliš rychle vybledne. Pověsti se množí v řádu hodin, vyprávění se šíří, zatímco fakta jsou brzy pohřbena pod horami bizarních teorií. V tomhle městě je nejlepší řídit se jen tím, co člověk vidí na vlastní oči. Bohužel ani to není úplně spolehlivé. Protože jen málo věcí je ve skutečnosti tím, na co vypadají, zvláště tady, kde toho člověk do sebe musí na každém kroku tolik nasát a kde se tolik věcí vymyká jakémukoliv pochopení. Cokoliv z toho, co vidíš, ti může ublížit, zbavit tě části tvé podstaty, jako by tě už samotný pohled na něco připravil o kus tebe. Často se člověka zmocní pocit, že dívat se je příliš nebezpečné, a má sklon odvracet oči nebo je úplně zavírat. A právě proto je snadné se nechat zmást a nebyt si jist, jestli člověk skutečně vidí to, na co se dívá. Třeba je to tak, že si jen něco představuješ, nebo si to pleteš s něčím jiným, případně se ti vybavuje něco, co jsi viděla dřív - nebo dokonce co sis dřív představovala. Vidíš, jak je to složité. Kež by

to bylo tak prosté, že by se člověk na něco podíval a řekl si: „Dívám se na tuhle věc.“ Protože to jde jen v případě, že ta věc před tebou je řekněme tužka nebo chlebová kůrka. Jenže co se stane, když zjistíš, že se díváš na mrtvé dítě, na holčičku ležící bez oblečení na ulici, s hlavou rozbitou a celou od krve? Co si v takovém případě řekneš? Není nic jednoduchého, víš, přímo a bez vytáček prohlásit: „Dívám se na mrtvé dítě.“ Tvoje mysl se snaží vyhnout sestavení té věty, nějak nemůžeš sama sebe přimět, abys ji vyslovila. Protože ta věc, kterou máš před očima, není něco, co bys od sebe mohla bez potíží oddělit. To jsem myslela tím ublížením: nemůžeš věci jen vidět, protože každá věc k tobě tak trochu patří, je součástí příběhu, který se v tobě odvíjí. Počítám, že by bylo dobré, kdyby se člověk tak zatvrdil, až by se ho vůbec nic nedotklo. Jenže pak by byl úplně sám, byl by tak dokonale odříznutý od všech ostatních, že by nebylo možné dál žít. Tady jsou lidi, kteří to dokázali, kteří našli sílu k tomu, aby se změnili ve zrůdy, ale až by ses divila, jak málo jich je. Nebo abych to řekla obráceně: z nás všech se staly zrůdy, ale není mezi námi téměř nikdo, v kom by nezůstaly zbytky jeho dřívějšího života.

To je asi vůbec největší problém. Život, jak jsme ho znali, skončil, a přitom nikdo z nás není schopen pochopit to, co ho nahradilo. Ty z nás, kteří vyrostli jinde nebo jsou dost staří, aby si pamatovali jiný svět, než je tenhle, stojí neuvěřitelné množství sil už jen přežívat ze dne na den. A to nemluvím jen o útrapách. Člověk najednou není schopen jednat, když má řešit ty nejobyčejnější věci, a když nejsi schopna jednat, zjistíš najednou, že nedokážeš ani myslet. Mozek zmatkuje.

Všude kolem tebe jedna změna střídá druhou, každý další den přinese nové pozdvižení, staré předpoklady neplatí a mizí jako pára. To je dilema. Na jednu stranu chceš přežít, přizpůsobit se, zvládnout to všechno co nejlip. Jenže na druhou stranu, zvládnout to nutně znamená zabít v sobě něco, o čem sis kdysi myslela, že to z tebe dělá člověka. Chápeš, co tím chci říct? Abys mohla žít, musíš samu sebe nechat zemřít. Proto to tolik lidí vzdává. Vědí, že ať se s tím budou prát sebevíc, jsou odsouzeni prohrát. A v takové chvíli ztrácí pochopitelně veškerý boj jakýkoliv smysl.

V hlavě se mi to všechno nějak rozpíjí: co se stalo a co se nestalo, poprvé už i ulice, dny, noci, obloha nade mnou, kameny táhnoucí se do neznáma. Vzpomínám si, že jsem se hodně dívala nahoru, jako bych na obloze hledala něco, co mi chybí nebo přebývá, nějakou věc, kterou se tahle obloha liší od ostatních, jako by mi nebe mělo pomoci pochopit to, co jsem viděla kolem sebe. Ale třeba se pletu. Možná jsem si jen do těch prvních dnů přenesla pozorování z pozdějších období. Jenže pochybuju, že na tom vůbec kdy záleželo, a teď už je to úplně jedno.

Po pečlivém prozkoumání mohu prohlásit, že zdejší nebe je úplně stejné jako nebe nad tebou. Máme tu stejné mraky a stejný jas, stejné bouřky a stejný klid, stejné vichry, které berou všechno s sebou. Pokud tu něco vypadá jinak, tak je to tím, co se děje dole. Například noci tu nikdy nejsou takové, jaké byly doma. Vládne tu stejná tma a stejné nekonečno, ale chybí tu pocit klidu. Cítíš neustálý spodní proud, mručení, které tě stahuje dolů a žene bez přestávky vpřed.